

LORENI BACIU
THEOFILD LAZĂR

BAZELE ASISTENȚEI SOCIALE

Ediție revizuită și adăugită

Copyright © 2012, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BACIU, LORENI

Bazele asistenței sociale / Loreni Baciu, Theofild

Lazăr. - București : Pro Universitaria, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-425-2

I. Lazăr, Theofild

36

Referenți științifici:

Conf. univ dr. Teodor Mircea Alexiu

Conf. univ.dr. Alexandru Neagoe

INTRODUCERE

Lucrarea de față are un caracter preponderent didactic. Ea reprezintă o versiune adăugită și revizuită a ediției anterioare, publicată în 2010.

În plus față de versiunea anterioară, care se dorea un material de utilitate pentru studenții anului I ai specializării Asistență Socială, având ca obiectiv introducerea acestora în domeniul Asistenței Sociale, accentuând mai ales partea aplicativă a activității didactice – seminarul, această ediție vine cu mai multă informație, în scopul de a conferi și un model de structurare a cunoștințelor necesare viitorului profesionist în Asistență Socială.

Informația este structurată după principiul didactic general cunoscut – „*de la simplu către complex*”, materialul fiind prezentat în cinci capitole:

Primul capitol, intitulat „Sistemul de asistență socială”, face o trecere în revistă a răspunsurilor la cele mai elementare întrebări privind Asistența Socială: *Ce este asistența socială? Care este rolul său în societate? Cum este organizat și cum funcționează sistemul de asistență socială (în special în România)? Ce face un asistent social și cu ce tip de persoane lucrează acesta?*

Construind pe informațiile asimilate în primul capitol, cel de-al doilea capitol, denumit „Practica generalistă în asistență socială”, prezintă aspectele cheie care țin de formarea și activitatea asistentului social generalist, enumerând și explicând principalele *cunoștințe, deprinderi și valori* necesare asistentului social în practica sa profesională, precum și *rolurile* acestuia în intervenția cu beneficiarii.

Cel de-al treilea capitol, intitulat „Scurt istoric al asistenței sociale”, prezintă *cele mai importante momente în evoluția profesiei*, subliniind realizările și progresele care au modelat destinul asistenței sociale și au adus-o la nivelul la care se află astăzi.

Al patrulea capitol – „Schimbarea planificată în asistența socială” – nu reprezintă decât un scurt popas asupra temei *schimbării ca element central în asistență socială*, constituind, în același timp o introducere pentru *Modelul de rezolvare a problemelor*, care este prezentat pe larg în lucrarea „Teorii și metode în asistență socială”.

Cel de-al cincilea și ultimul capitol este constituit din *exerciții aplicative*, care au fost gândite și elaborate pentru a facilita asimilarea și structurarea informațiilor cuprinse în cele patru capitole anterioare, precum și pentru formarea incipientă a deprinderilor de asistență socială, pe care studenții vor avea ocazia să le dezvolte și perfecționeze pe întreaga durată a programului de studii.

În încheiere, lucrarea mai cuprinde o serie de 3 *Chestionare de auto-evaluare* (menite să dezvolte nivelul de auto-cunoaștere al studenților, în vederea utilizării câtmai eficiente a propriei persoane – *self-ului* – în activitatea profesională) și un set de *Anexe* utile pentru facilitarea înțelegerii informațiilor prezentate în Capitolul I.

Pe această cale, autorii doresc să mulțumească tuturor colaboratorilor care, prin aportul lor de încredere și susținerea arătată, au făcut posibilă publicarea acestei cărți!

Autorii

I. SISTEMUL DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ

1. Definirea asistenței sociale:

Asistența socială este o activitate profesionistă de ajutorare a oamenilor (fie ei indivizi, familii, grupuri sau comunități), în vederea creșterii și/sau refacerii capacității acestora de funcționare socială și a obținerii resurselor care să le asigure o viață trăită cu demnitate în cadrul social dat.

O definiție internațională oficială a profesiei de asistent social a fost adoptată, în 2001, de către Federația Internațională a Asistenților Sociali, împreună cu Asociația Internațională a Școlilor de Asistență Socială. Conform acesteia, **profesia de asistent social promovează schimbarea socială, rezolvarea de probleme în relațiile interumane și împuternicirea și eliberarea oamenilor, în vederea creșterii bunăstării. Utilizând teorii ale comportamentului uman și sistemelor sociale, asistența socială intervine în punctele în care oamenii interacționează cu mediul lor. Principiile drepturilor omului și justiției sociale sunt fundamentale pentru asistența socială.**

Exemple de alte definiții ale asistenței sociale:

➤ *(Asistența socială constă în) Acele procese care dezvoltă personalitatea prin adaptări efectuate conștient, de la individ la individ, între oameni și mediul lor social. (Richmond, 1922, p. 98)*

➤ *Asistența socială caută să îmbunătățească funcționarea socială a indivizilor sau grupurilor, prin activități centrate pe relațiile sociale ale acestora, care sunt constituite din interacțiunea dintre om și mediul său de viață. Aceste activități pot fi grupate în trei funcții: restaurarea capacității afectate, furnizarea de resurse individuale și sociale și prevenirea disfuncționalității sociale. (Boehm, 1959, p. 54)*

➤ *(Asistența socială este) Arta de a mobiliza mai multe resurse care să răspundă nevoilor indivizilor, grupurilor și comunităților, prin aplicarea unei metode științifice de a-l ajuta pe oameni să se ajute singuri. (Stroup, 1960, p.p. 1-2)*

➤ *Asistența socială are ca preocupare interacțiunea dintre oameni și mediul lor de viață, care poate afecta capacitatea oamenilor de a-și*

îndeplini planurile de viață, a reduce nivelul de stres, de a-și realiza aspirațiile și obiectivele. (Pincus, Minahan, 1973, p. 9)

➤ *Profesiunea de asistent social presupune o pregătire specială, prin intermediul căreia oamenii sunt ajutați să-și schimbe funcționarea lor socială, modul în care interacționează, ca indivizi, cu alte persoane, cu grupuri, cu servicii și instituții dar, totodată, ajută și grupuri sau chiar categorii sociale mari. (Prelici, 2001, p. 15)*

➤ *Munca de asistență socială se referă la oameni și problemele lor. Cunoștințele necesare provin mai cu seamă din sociologie și psihologie și ele trebuie aplicate în activitatea profesională. Totuși, se pot descrie și teorii proprii ale asistenței sociale, care, deși derivă din sociologie și psihologie, duc mai departe înțelegerea mecanismelor de producere a fenomenelor sociale. (Howe, 2001, p. 20)*

➤ *Asistența socială reprezintă ansamblul de instituții și măsuri prin care statul, autoritățile publice ale administrației locale și societatea civilă asigură prevenirea, limitarea sau înlăturarea efectelor temporare sau permanente ale unor situații care pot genera marginalizarea sau excluderea socială a unor persoane. (Legea 705/2001)*

➤ *Asistența socială se referă la totalitatea programelor sociale, a formelor și activităților structurate de suport-sprrijin desfășurate de factori specializați, din instituții publice sau private, ONG-uri, pentru asigurarea condițiilor elementare, minime, de viață indivizilor, grupurilor aflate în situații de risc crescut, pentru o integrare normală/demnă a lor în comunitate. (Zamfir, 2006, p. 10).*

➤ *Asistența socială reprezintă procesul propriu-zis prin care persoanele aflate în nevoie, beneficiază de măsuri de protecție socială și de ajutor profesionist în vederea satisfacerii trebuințelor lor, a unei bune integrări în societate cu scopul de a rezolva sau ameliora situația lor. (Stanciu, 2008, p. 7)*

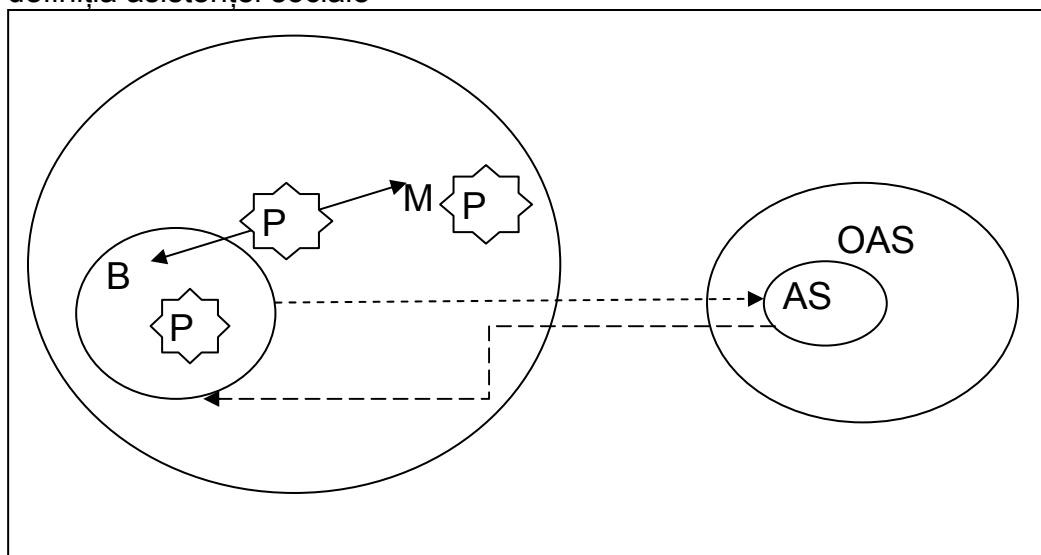
➤ *Asistența socială desemnează un ansamblu de instituții, programe, măsuri, activități profesionalizate, servicii specializate de protejare a persoanelor, grupurilor, comunităților cu probleme speciale, aflate temporar în dificultate, care, datorită unor motive de natură economică, socio-culturală, biologică sau psihologică, nu au, prin mijloace și eforturi proprii, posibilitatea de a conduce un mod de viață decent. (Tomiță et al, 2009, p. 9)*

➤ *(Asistența socială) Este activitatea profesională de sprijinire a persoanelor, grupurilor și comunităților, în vederea dezvoltării sau refacerii capacităților de funcționare psiho-socială. Profesia de asistent social se preocupă de optimizarea interacțiunilor dintre persoane și instituțiile societății în scopul expertizării acestora pentru îndeplinirea responsabilităților zilnice, a aspirațiilor și valorilor personale și organizaționale. (Buzducea, 2009, p. 18)*

➤ *Asistența socială, prin măsurile și acțiunile specifice, are drept scop dezvoltarea capacităților individuale, de grup sau colective pentru asigurarea nevoilor sociale, creșterea calității vieții și promovarea principiilor de coeziune și incluziune socială. (Legea 292/2011)*

După cum se poate observa din definițiile prezentate mai sus, elementul principal, care unifică toate perspectivele autorilor citați este *beneficiarul*, (fie că este vorba despre *individ, grup, sau comunitate*), aflat în *nevoie (situație de dificultate, marginalizat, exclus ori vulnerabil)*, care ajunge în contact cu un *profesionist (persoană specializată)*, reprezentant al unei *instituții, (organizații neguvernamentale, sistem, serviciu specializat)*, care intervine pentru a-l *sprijini, (ajuta, asista)* pe acesta în vederea *îmbunătățirii funcționării sale, (dezvoltării capacităților, optimizării interacțiunilor, asigurării satisfacerii nevoilor, integrării sociale, soluționării problemelor, obținerii unui nivel decent de viață)*. Toate aceste elemente și interacțiunea dintre ele sunt reprezentate grafic în tabloul de mai jos.

Figura 1. Reprezentarea interacțiunii dintre elementele prezente în definiția asistenței sociale

Legendă

B = Beneficiarul: persoana cu nevoi, aflată în situație de risc, persoana care se confruntă cu o problemă socială, persoana marginalizată, discriminată, exclusă etc.

M = Mediul de viață al beneficiarului (format din toți factorii prezenți în contextul de viață al acestuia: situația economică, socială, educativă, familială etc., cultura, religia, valorile, membrii familiei, cercul de prieteni, locul de muncă, adicțiile, fobiile, condițiile de trai, vecinii, instituțiile din comunitate etc.).

AS = Asistentul social, profesionistul care activează în cadrul unei organizații furnizoare de asistență socială (OAS).

OAS = Organizația furnizoare de asistență socială; o instituție publică sau o organizație neguvernamentală, care oferă sprijin (financiar, material sau sub formă de servicii), unei anumite categorii de populație, în funcție de natura problemei acesteia, sau în funcție de aria geografică în care aceasta se regăsește.

P = Problema cu care se confruntă beneficiarul; poate fi vorba despre o disfuncționalitate, o informație care îi lipsește, absența sau precaritatea resurselor, o situație socială în care este dezavantajat ori discriminat etc.

←→ = Tranzacțiile care au loc între Beneficiar și mediul său de viață. Între orice individ și mediul său de viață au loc, în fiecare moment, o serie de tranzacții, schimburi reciproce. Acestea pot consta în materie, informație, energie și influențează în egală măsură ambele părți aflate în interacțiune: există deopotrivă dovezi că mediul de viață are influențe decisive asupra individului ca și structură, cât și asupra comportamentului, aspirațiilor și valorilor acestuia și, de asemenea, că individul are o influență incontestabilă asupra mediului său de viață (atât asupra mediului fizic propriu-zis și asupra persoanelor care fac parte din acesta).

După cum se poate observa din imaginea de mai sus, P (problema) se poate regăsi la mai multe nivele:

1. La nivelul beneficiarului – în acest caz, P poate fi o deficiență, o dizabilitate, o vulnerabilitate, o boală, o carență etc.; cu alte cuvinte, P poate fi acel minus care se regăsește la nivelul beneficiarului și datorită lui, beneficiarul este plasat adesea în situații inconfortabile, care nu îi dau posibilitatea să acționeze de pe poziție de egalitate cu ceilalți membri ai societății.

2. La nivelul mediului – în această situație, P este un deficit aflat la nivelul indivizilor, instituțiilor/organizațiilor sau politicilor din mediul de viață al beneficiarului, care îi împiedică acestuia accesul la anumite beneficii sau servicii, la care beneficiarul ar avea dreptul, conform principiilor

justiției sociale. Astfel, P poate fi, de exemplu, un comportament discriminatoriu pe care reprezentanții unei instituții îl exercită față de un individ care face parte dintr-o anumită categorie socială (persoană cu dizabilități, femeie, persoană de etnie romă) etc., acționând astfel împotriva legii sau încălcând principiile justiției sociale.

3. La nivelul tranzacțiilor dintre beneficiar și mediul său de viață – P reprezentând astfel fie absența unor tranzacții benefice pentru individ (beneficiar), fie prezența unor turbulențe/afectări, la nivelul acestor tranzacții, în situația în care ele există. În această situație specifică, nici beneficiarul nici mediul său de viață nu prezintă deficite structural-funcționale individuale, atitudinilor, ori comportamente care să genereze o situație negativă care îl afectează pe beneficiar, însă, tranzacțiile dintre cele două elemente nu generează efectul benefic reciproc dorit, ba uneori, chiar dimpotrivă, generează disfuncționalități, care îi afectează nivelul de bunăstare al beneficiarului.

Situațiile de risc sunt complexe, diferite și sunt variabile în funcție de diverși parametri precum vârsta, sexul, apartenența culturală a copilului, mediul de proveniență și altele. Ignorarea situațiilor de risc în familiile cu copii va genera fenomene precum neglijarea, abuzul, separarea de familie, instituționalizarea, analfabetismul, marginalizarea socială a copiilor. (Tomită, 2008a, p.163)

În directă conexiune cu potențiala poziționare a problemei în raport cu beneficiarul sau mediul de viață al acestuia, autorii Pincus și Minahan (1973, p. 9) stipulează patru obiective majore ale asistenței sociale:

- Creșterea capacităților indivizilor privind adaptarea și rezolvarea pe cont propriu a problemelor apărute în viața de zi cu zi.
- Conectarea persoanelor la sistemele care le furnizează resurse, servicii și oportunități.
- Promovarea unei orientări umaniste în operarea și administrarea sistemelor sociale și administrative.
- Dezvoltarea și îmbunătățirea politicilor sociale.

-----►= Solicitarea de sprijin adresată de către beneficiar organizației furnizoare de asistență socială și care, implicit, ajunge la unul dintre asistenții sociali care lucrează în cadrul acestei organizații. De cele mai multe ori, solicitarea vine după o perioadă îndelungată de timp, în care beneficiarul a încercat fie să găsească singur soluții la problema sa, fie apelând la surse mai „familiare” de suport (familie, prieteni, cunoștințe), pentru că adresarea către o organizație necunoscută i s-a părut o acțiune inconfortabilă sau căreia nu i-a acordat prea mare încredere. În această situație, datorită trecerii timpului, problema se poate să se fi cronicizat, sau agravat, nivelul de motivație a beneficiarului este posibil să fi scăzut în

timp, datorită confruntării repetate cu eșecuri în soluționarea problemei, toate acestea fiind un teren fertil pentru apariția unor complicații în demersurile ulterioare ale asistentului social de intervenție, pentru sprijinirea beneficiarului în identificarea și aplicarea de soluții potrivite la situația sa de dificultate.

→= Intervenția asistentului social pentru soluționarea problemei prezentate de către beneficiar. Deși asistentul social este un profesionist, o persoană specializată, atât prin pregătirea teoretică desfășurată, cât și prin experiența practică pe care o deține, principiile profesionale îi impun evitarea etichetărilor și stereotipizărilor, în intervenția pe care o va derula, chiar dacă, de-a lungul carierei sale, a mai fost implicat în zeci sau sute de intervenții pe probleme de natură similară cu cea curentă. Asistentul social va trebui să analizeze fiecare situație individual, să ia în calcul factorii specifici din mediul de viață al beneficiarului și să acționeze conform unui plan individualizat și agreat împreună cu beneficiarul. Aceleași principii fundamentale îi mai impun asistentului social, pe lângă parteneriatul activ cu beneficiarul în soluționarea problemei acestuia și respectarea și chiar încurajarea auto-determinării beneficiarului, adică promovarea autonomiei acestuia, atât în ceea ce privește intervenția curentă, cât și în vederea înlăturării pericolului unei dependențe de sistemul de asistență socială, care ar putea fi dezvoltată pe viitor.

Prin intermediul relației de ajutorare, profesionistul facilitează interacțiunea dintre persoană și mediul de viață al acesteia, conștientizând în permanent efectul reciproc pe care îl pot avea unul asupra celuilalt.

Schimbarea pe care profesionistul dorește să o genereze poate viza (Klenk și Ryan, 1970, p. 12):

- individul, în raport cu mediul său social de viață
- mediul social, în raport cu efectul său asupra individului
- interacțiunea dintre individ și mediul său social de viață.